

**ИНДИВИДУАЛНИТЕ ПРАВА НА КРЕДИТОРИТЕ В ПРОИЗВОДСТВОТО ПО
НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТ И ВЛИЯНИЕТО ИМ ВЪРХУ МАСАТА НА
НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТТА И СЪБРАНИЕТО НА КРЕДИТОРИТЕ***Наталия Андреева***THE INDIVIDUAL RIGHTS OF CREDITORS IN THE INSTITUTIONAL
PROCEEDINGS AND ITS INFLUENCE ON THE INSTITUTIONAL MASS AND THE
CREDITORS 'ASSEMBLY***Natalya Andreeva*

Abstract: *The publication examines the importance of individual creditors' rights in insolvency proceedings, which are available to creditors after the opening of insolvency proceedings. The formation of a collective body, the management of the proceedings and the bankruptcy mass, such as the creditors' meeting, does not put an end to the rights of the individual creditor. The impact of these individual rights is an issue affecting the mechanisms of production management and its completion, which is why it is of interest to all existing insolvency lawyers. Due to the significant volume of individual strikes and their impact on production and bankruptcy, the article only addresses some of them.*

Key words: *insolvency, individual creditors' rights, creditors' meeting.*

Понятието „кредитор“ в производството по несъстоятелност не е еквивалентно на понятието „кредитор в събранието“. Събранието на кредиторите като колективен орган без значение от фазата на несъстоятелността, която определя, и вида на събранието се състои само от кредитори с приети вземания и кредитори, на които е предоставено право на глас от съда. Останалите продължават да притежават качеството кредитори на длъжника, да защитават индивидуалните си права, като водят установителни иски за съществуването на вземането си, но не участват във колективния орган, който с решенията си пряко влияе на развитието на производството. От друга страна, участващите в събранието кредитори освен колективни права притежават и индивидуални, които не се прекратяват или изменят с участието им в колективния орган. Като индивидуално право на кредитора може да се посочат: право да се присъедини към молбата за откриване на производство по несъстоятелност (чл. 629, ал. 4 ТЗ); право да иска постановяване на предварителни обезпечителни мерки (чл. 629 „а“ ТЗ); право на възражение по чл. 690 ТЗ срещу прието или неприето от синдика вземане; предявяване на установителни иски по чл. 694 ТЗ; право да

поиска отчетност от синдика, който да му представи дневника, в който синдикът записва всяко свое действие, както и отчета, който представя пред комитета на кредиторите, както и отчет по конкретни въпроси (чл. 657, ал. 3 ТЗ). В допълнение тук бихме посочили и че при бездействие на синдика кредиторът може да води отменителни иски за попълване масата на несъстоятелността (чл. 649 ТЗ); да оспорва решения на събранието на кредиторите (чл. 679 ТЗ); да иска смяна на синдика (чл. 657, ал. 2 ТЗ); да направи пред съда възражение срещу сметката за разпределение (чл. 728 ТЗ). Поради значителния обем от индивидуални права е важно да се изследва как действия, които предприемат кредиторите въз основа на тези права, се отразяват на функциите и правомощията на събранието на кредиторите и върху масата на несъстоятелността. В изложението ще разгледаме само някои от правата на кредиторите.

Законодателят е предоставил индивидуални права на кредиторите, още в началната фаза на производството по несъстоятелност (преди решението на съда за откриване на производството). Съгласно чл. 629, ал. 4 ТЗ: „до приключване на първото заседание по делото, образувано по

молба на кредитор, в производството могат да се присъединят и други кредитори...“¹. Всяко лице, което счита, че има качество на кредитор спрямо дружеството, за което се иска откриване на производство по несъстоятелност, може да се присъедини към първоначалната молба за откриване на производство по несъстоятелност. Кредиторът, който иска присъединяване, следва да заяви това с писмена молба до съда по несъстоятелност по номера на образуваното вече дело, като към молбата заплаща дължимата държавна такса. Незаплащането на държавната такса е основание за отхвърляне на молбата. Тази последица произтича от общата разпоредба на чл. 127 ГПК относно редовността на исковата молба, но в разпоредбите на ТЗ, които се явяват специални за производството по несъстоятелност, не се предвижда дерогация на общата правна норма. Молбата на кредитор за присъединяване към производството следва да отговоря на изискванията към молбата по чл. 625 ТЗ за откриване на производството. Приложенията към молбата изчерпателно са изброени в чл. 628 ТЗ. Липсата на което и да е от тях е основание за отхвърляне на молбата за присъединяване към производството. В тази посока е и практиката на ВКС, която, макар и постановена по реда на чл. 274 ГПК, се явява незадължителна за съдилищата, но е възприета и прилагана от окръжните съдилища. Така с определение № 7/13.01.2016 г., постановено по т.д. № 10/2016 г. по описа на Великогърновския апелативен съд, във връзка с обжалвано определение на Окръжен съд – Плевен, съдът е приел, че правилно Окръжният съд е оставил без уважение молбата на кредитор за присъединяване в производството, поради непредставяне на уведомление по чл. 78 ал. 2 ДОПК, представляващо задължително изискване съгласно чл. 628, ал. 3 ТЗ. В същия смисъл е и **Определение на Кюстендилския окръжен съд от 29.07.2015 г. по т.д. № 28/2015 г., Определение на Плевенския окръжен съд № 621/12.08.2015 г. по т.д. № 61/2015 г.**

Кредиторът, който желае да се присъедини към производството, образувано по молба на друг кредитор, следва да стори това до приключване на първото заседание по делото с изрична молба пред съда по несъстоятелността (чл. 629, ал. 4 ТЗ)¹. С приключване на заседанието по делото правото на кредитора се преклудира и е невъзможно той да стори това на по-късен етап, дори

в случаите, в които първото заседание по делото е отложено за събиране на доказателства, приемане на счетоводната експертиза или събиране на други доказателства. Важно е да се направи разграничение, че кредитор може да се присъединява към производство, открито само по молба на друг кредитор, но не и в производство, открито по молба на длъжник. Това произтича от разпоредбата на чл. 629, ал. 3 ТЗ, която предвижда, че: „съдът спира делото, ако до датата на постановяване на решение по него (*по молба на длъжника б.а*) кредитор подаде молба за откриване на производство по несъстоятелност“. Поради това кредиторът няма как да се присъедини в производство, което може да бъде спряно, неговият правен интерес изисква защита в отделно производство. Тази теза е застъпена в мотивите на Апелативен съд – Пловдив в **Определение № 1/05.01.2015 г. по т.д. № 1497/2014 г.** Обратното би го поставило в ситуация, в която да бъде главна страна (съищец) в процес, който е спрян. Бидейки страна във висящ процес, спрян с акт на съда, се препятства възможността на кредитора да бъде главна страна в друг процес с длъжника като ответник. Това би повлияло негативно върху възможността кредиторът да защити личния си интерес, а индиректно – върху масата на несъстоятелността и управлението ѝ.

Съдът може да уважи молбата на кредитора за присъединяване в производството или да я отхвърли. Кои са лицата, притежаващи процесуална легитимация да обжалват акта на съда, и колко инстанционно е производството? Определението, с което съдът отхвърля молбата за присъединяване на кредитора, има ли преграждащ ефект за последния?

Несъмнено кредиторът, на когото е отказано присъединяване в производството, има правен интерес да обжалва определението на съда. Правният му интерес произтича от възможността за реализиране на правата, които разпоредбата на чл. 629, ал. 4 ТЗ му осигурява – на възможна главна страна, съмолител в процеса, бидейки във всички случаи обвързан с решението за откриване на производство, по несъстоятелност съгласно чл. 630, ал. 3 ТЗ и независимо от участието му. Поради това, че кредиторът (без значение дали е присъединен в производството по реда на чл. 629, ал. 4 ТЗ, или не) е обвързан от възможното решение по делото правен субект, не би могъл да се лиши от защитата на предвиденото от зако-

¹ Стефанов, Г. Гърговска несъстоятелност. Велико Търново: Абагар, 2014, с. 102.

подателя право да участва за постигането на правния резултат, с оглед осигуряване адекватно на интереса му решение по молбата за откриване на производство по несъстоятелност. Възможността молителят кредитор да защити интереса си от откриване на производство по несъстоятелност на същия длъжник в самостоятелно, образувано по негова молба производство по чл. 625 ТЗ, не е абсолютно гарантирана, напротив – изключена е, в случай на уважаване на първата по поредност молба по чл. 625 ТЗ с оглед действието на постановеното решение съгласно чл. 630, ал. 3 ТЗ. Не може да се приеме, че интересът на този кредитор е адекватно защитен само поради съществуващата възможност да упражни правото си самостоятелно, в случай на отхвърляне на порано подадената молба по чл. 625 ТЗ, нито с оглед възможността да иска присъединяване по реда на чл. 213 ГПК на образуваното по негова молба паралелно производство по чл. 625 и сл. ГПК. Правото на присъединяване на кредитор по чл. 629, ал. 4 от ТЗ засяга не само личните му интереси, но влияе и на интересите на другите кредитори в производството, тъй като с присъединяването е защитен интересът на кредитора да съдейства за постановяване на адекватно на обективните обстоятелства по делото решение за откриване на производство по несъстоятелност с правно основание – чл. 630, ал. 1 или ал. 2 ТЗ или чл. 632 ТЗ, включително определяне на по-ранна действителна начална дата на неплатежоспособност, искане за налагане на надлежни обезпечителни мерки, за запазване на масата на несъстоятелността. Друг ефект от присъединяването на кредитора в производството е интересът му от конкретната, по-ранна дата на предявяване на молбата по чл. 625 ТЗ, при последващи иски за попълване масата на несъстоятелността, поради това не осигурява идентична защита на възможността за нова молба по чл. 625 ТЗ при отхвърляне на първоначално подадената от друг кредитор. С присъединяването на кредитори към вече висящо производство по несъстоятелност се изключва възможността за образуване на повече от едно производство по чл. 625 ТЗ срещу един и същ длъжник от различни кредитори на същия, което е щадящо по отношение бъдещата маса на несъстоятелността (с оглед спестяване на разности), в случай на уважаване молбата, т.е. се явява в интерес, а не в противоречие с интереса на вече конституираните кредитори – молители, а и на всички кредитори на несъстоятелния длъжник с оглед бъдещото им удовлетворяване.

Кредиторите, които вече са присъединени към молбата за откриване на производство по несъстоятелност, имат ли правен интерес да обжалват определението на съда, с което се присъединяват други кредитори в производството, или се отказва присъединяването им? Съдебната практика е категорична, че жалба на кредитор срещу определение на съда, с което се отказва да присъединяването му в производство, е процесуално недопустима.

Правен интерес от обжалване на определението за присъединяване липсва и за ответника по молбата по чл. 629, ал. 2 ТЗ за откриване на производство по несъстоятелност. Така **Определение № 948/28.12.2011 г. по ч. т.д. 948/2011 г. на ВКС, ТК, II т.о.**

Относно обжалваемостта на съдебния акт, с който съдът се произнася по молбата на кредитор по чл. 629, ал. 4 ТЗ, съдебната практика е противоречива. Преобладава становището, че определението на съда не е от кръга на съдебните актове, попадащи под разпоредбата на чл. 613а ТЗ. В **Определение № 176/01.04.2015 г., по ч.т.д. № 919/2015 г. на ВКС, ТК**, съдът е приел, че съгласно разпоредбата на чл. 613а, ал. 3 ТЗ постановените от окръжните съдилища актове в производството по несъстоятелност, извън тези по ал. 1, подлежат на обжалване само пред съответния апелативен съд, като с изменението на разпоредбата от 2010 г. (ДВ, бр. 101/2010 г.) е предвидено, че обжалването се осъществява „по съответния ред от Гражданския процесуален кодекс“. Това препращане налага извода, че допустимостта на въззивното обжалване по отношение на постановените от съда по несъстоятелността определения е обусловена от изпълнението на изискванията по чл. 274, ал. 1 ГПК, т. е. на инстанционен контрол пред съответния апелативен съд подлежат само онези първоинстанционни определения, които са преграждащи по-нататъшното развитие на делото (чл. 274, ал. 1, т. 1 ГПК) или по отношение на които законът изрично е предвидил възможността да бъдат обжалвани (чл. 274, ал. 1, т. 2 ГПК). Поради това, че определението, с което съдът по несъстоятелността се е произнесъл по молбата на дружеството за присъединяването му като кредитор по реда на чл. 629, ал. 4 ТЗ, не попада в нито една от двете хипотези, същото не може да бъде предмет на самостоятелен инстанционен контрол.

Недопустимостта да се обжалва определението на съда по несъстоятелността по чл. 629, ал. 4 от ТЗ е възприето и в **Определение № 948/**

28.12.2011 г. по ч.т.д. № 948/2011 г. на ВКС, II т.о., Определение № 809/23.12.2014 г. по ч. т. д. № 2635/2014г. на II т.о., Определение № 182/20.04.16г. по ч.т.д. № 578/16 на ВКС, II т.о. и др.

Съществува съдебна практика на ВКС в обратната посока, която обосновава възможността за обжалване на определението по чл. 629, ал. 4 ТЗ, с което се отхвърля молбата на кредитора за присъединяване, с преграждащия характер на определението. В мотивите си съдебният състав приема, че преграждащият характер на определението следва да се преценява „не по отношение на развитието на вече образуваното по молба на друг кредитор на същия длъжник производство по чл. 625 ТЗ, а по отношение на искащото присъединяване лице – кредитор, комуто разпоредбата на чл. 629 ал. 4 ТЗ осигурява качеството на главна страна, съмолител в процеса, обвързана с решението, съгласно чл. 630 ал. 3 ТЗ, независимо от участието ѝ.“ **Определение № 149/12.02.2014 г. по ч.т.д. 4774/ 2013 г. на ВКС, ТК, II т.о.** Същото становище е застъпено и в **Определение № 268/20.06.2016 г., по ч.т.д. 1262/2016 г. на ВКС, ТК, II т.о., Определение № 518/23.11.2016 г. по ч.т.д. 1608/16 на ВКС, ТК, II т.о. и др.**

De lege ferenda считам, че следва да се възприеме второто становище като правилно и определението, с което съдът се произнася по молбата по чл. 629, ал. 4 ТЗ за присъединяване на кредитор, да подлежи на съдебен контрол от въззивния съд по две причини: 1) правния интерес на кредитора, който желае да се присъедини към висящия процес и 2) липсата на съдебен контрол от въззивната инстанция, поставя кредитора, спрямо който е постановен актът, в неравностойно положение, което е в нарушение на принципа за равенство на страните в процеса и способства за постановяване на неправилни съдебни актове, които рефлектират върху цялото производство по несъстоятелност. Правният интерес на кредитора за присъединяване в процеса не произтича само от това да може да иска постановяване на адекватни обезпечителни мерки, чрез които да се запази имуществото на длъжника от разпиляване и разграбване (запазването на масата ползва всички кредитори в производството), или определяне на реалистична ранна дата на неплатежоспо-

собността, съответно свръхзадължеността, което има отношение с воденето на отменителни иски за попълване на масата, но и с преценката, която съдът извършва относно съществуването и изискуемостта на претендираното от кредитора вземане, преди да се произнесе по молбата за присъединяване. При разглеждане на възражения срещу приети вземания в съдебната практика е възприето становището, че вземането на присъединен кредитор е безспорно.

Личният интерес на кредитора по присъединяване в производството и извършваните от него действия за определяне на ранна дата на неплатежоспособност, респективно свръхзадълженост, налагане на обезпечителни мерки, индиректно влияе на интересите на цялата кредиторска общност, поради зависимостта между обема на масата на несъстоятелността, нейното запазване и увеличаване и възможната степен на удовлетвореност на вземанията на всички кредитори.

Друго лично право на кредитора в производството по несъстоятелност, което влияе на интересите на всички кредитора на длъжника, е да се иска **постановяване на предварителни обезпечителни мерки по реда на чл. 629 „а“ на ТЗ**². Мерките поради обезпечителния си характер могат да бъдат налагани във всеки момент на производството по инициатива на съда или по искане на кредитор, за да бъде съхранено имуществото на несъстоятелния длъжник от разпиляване, разграбване и намаляване на стойността му до постановяване на съдебното решение, с което се открива производството по несъстоятелност. Обезпечителни мерки могат да се налагат служебно от съда или по искане на кредитор, страна в производството³. Това може да бъде кредиторът, по чиято молба е образувано производството, или присъединените кредитори. Съдът се произнася по молбата, като прецени нейната допустимост и основателност. Молбата на кредитора следва да е подкрепена с доказателства за съществуването на вземането на кредитора, както и с доказателства, обосноваващи налагането на исканите обезпечителни мерки. Исканите обезпечителни мерки следва да са адекватни, посочени конкретно и налагането им да осъществи предназначението на обезпечителната функция – да съхрани фактическото положение такова, каквото е до приключване на спора, без да създава

² **Маданска, Н., Б. Николова.** Производството по несъстоятелност. Материалноправни, процесуални и регистърни въпроси. С.: Сиби, 2010.

³ **Стефанов, Г.** Цит. съч., с. 104.

затруднение на длъжника, спрямо който евентуално, при наличие на посочените в закона предпоставки може да се открие производство по несъстоятелност. Съдът по несъстоятелността уважава молбата по чл. 629 „а“ от ТЗ, в случай че е подкрепена с убедителни писмени доказателства, сочещи вероятната основателност на иска и съществуващата опасност имуществото на търговеца да бъде разпиляно, ограбено или укрито, или в случай, че молителят представи обезпечение в определен от съда размер. Обезпечението служи за компенсиране на нанесените на длъжника вреди, в случай че молбата за откриване на производство по несъстоятелност бъде отхвърлена. Съдът може да задължи кредитора да представи обезпечение, дори когато молбата е подкрепена с писмени доказателства (чл. 629а, ал. 3 ТЗ). В ТЗ не се съдържат специални правила за определяне размера на обезпечението. Предвид текста на чл. 621 ТЗ, който предвижда за неуредените въпроси да се прилагат правилата на ГПК, в случая съответно приложение ще намери чл. 391, ал. 3 ГПК, според който размерът на гаранцията се определя от размера на преките и непосредствените вреди, които ответникът ще прегърпи, ако обезпечението е неоснователно. Като ориентир за определяне размера на гаранцията следва да служи и чл. 631а ТЗ, който установява имуществена отговорност на лицето, подало при условията на груба небрежност или умисъл молба за откриване на производство по несъстоятелност, която е отхвърлена с влязло в сила решение. В тези случаи на обезщетяване подлежат имуществените и неимуществените вреди, които са пряка и непосредствена последица от увреждащото действие⁴.

Според определение на ВКС аналогия между обезпечителните мерки по чл. 629 „а“ ТЗ и производството по чл. 391 ГПК не следва да се прави (*Определение № 331/05.04.2011 г. по ч.т.д. 1011/2010 на ВКС, II т.о*). Поради спецификата на производството по несъстоятелност обезпечителните мерки, които могат да бъдат наложени, също са специфични и са лимитативно изброени в разпоредбата на чл. 629 „а“, ал. 1, т. 1 до т. 5 на ТЗ. Независимо от това дали обезпечителните мерки са наложени по искане

на кредитор, или са наложени служебно от съда те ползват всички кредитори в производството по несъстоятелност. Последиците от действието на предварителните обезпечителни мерки произтичат от разпоредбите на закона (чл. 629 „а“, ал. 4 ТЗ). Това е още един пример как упражняването на индивидуалните права, с които разполага кредиторът в производството по несъстоятелност, способстват за запазване интересите на всички кредитори в производството и успешно реализиране на имуществените им права, които съществуват под формата на вземания в производството до приключването му.

Сред индивидуалните кредиторски права, които силно засягат правната сфера на останалите кредитори, е правото на възражение срещу прието вземане⁵. Последиците от упражняването на това право са изключително важни, тъй като то е предпоставка за провеждане на отрицателен установителен иск по чл. 694 ТЗ, в случай че съдът не уважи направеното възражение с определението си по чл. 692 ТЗ. Възражението на кредитор срещу предявено от друг кредитор вземане влияе и върху правото на глас на кредитора с възразено вземане в събранието на кредиторите. Кредитор може да упражни правото си на възражение, в 7-дневен срок, след като синдикът публикува списъците с приети вземания по чл. 689 ТЗ. Оспорването кредиторът може да направи само писмено пред съда с копие до синдиката. Писмената форма на възражението по чл. 690 ТЗ е форма за действителност. В оспорването пред съда кредиторът излага в свободна форма всички свои възражения срещу съществуването на вземането, ликвидността му, основанието и размера му, т.е. следва да изложи всички правоизключващи, правоунищожавачи, правонамаляващи, правопогасяващи възражения и да приложи всички доказателства, с които разполага в подкрепа на твърденията си, защото няма да има друга възможност за това. Това е така, защото в правната теория е застъпено мнението, че молбата за предявяване на вземане, в която същото е индивидуализирано по основание, размер, привилегиите и обезпеченията към него съгласно изискванията на чл. 685 от ТЗ, представлява искова молба, чийто предмет е неудовлетвореното пра-

⁴ Маданска, Н. Предварителни обезпечителни мерки в производството по несъстоятелност. София: ИК „Труд и право“. – <http://www.trudipravo.bg/component/content/article?id=1236:tkp201101art>

⁵ Срещу неприетите вземания кредитор с прието вземане не би имал правен интерес да прави възражение. Правен интерес за възражение срещу неприето вземане би имал само кредитора, чието вземане е неприето.

во⁶. Последниците, които поражда спрямо несъстоятелния търговец и другите кредитори в производството, са сходни с тези при исковия граждански процес: дава началото на висящо производство, което се развива самостоятелно, макар и в рамките на производството по несъстоятелност, прекъсва се давността, съдържанието на молбата за предявяване на вземането ще определи рамките на установителния иск по чл. 694 от ТЗ. Това схващане не се споделя от съдебната практика. **В решение № 15/01.03.2010 г. по т.д. 535/2009 г. на ВКС, ТК, I т.о. съдът е приел, че „предявяването на вземанията пред синдика, което ги индивидуализира по основание, размер и вид, не играе роля на искова молба“⁷.** Съдът ще разгледа направеното възражение в открито съдебно заседание с призоваване на длъжника, синдика, възразилия кредитор и кредитора, чието вземане е оспорено (чл. 692, ал. 3 от ТЗ).

При производството по чл. 692 ТЗ в съдебната практика бяха застъпени две противоположни мнения относно допустимите в производството доказателства. Според първото като особен вид производство са допустими само писмени доказателства, според второто становище са допустими всички доказателства посочени в ГПК. Поради съществуващите противоречиви становища въпросът дали в производството по чл. 692 ТЗ са допустими доказателства различни от писмените, въпросът е разгледан в т. 4 на ТР № 1/2017 г. от 03.12.2018 г. по тълк. дело № 1/2017 г. на ОСТК на ВКС. В мотивите си съдът изтъква, че производството по разглеждане на възраженията срещу списъците на приетите и неприетите вземания е част от производството по предявяване на вземанията. То е необходим и задължителен етап както с оглед преминаване към следващата фаза от развитието на производството по несъстоятелност, така и с оглед установяване на лицата, чиито вземания ще подлежат на удовлетворяване и чрез които ще се формира един от основните органи на производството по несъстоятелност – събранието на

кредиторите. С възраженията срещу списъците се атакува предварително извършената от синдика като орган на несъстоятелността проверка относно съществуването или несъществуването на предявените вземания. Според съда производството по чл. 692, ал. 3 ТЗ не притежава белезите на класическо исково производство, защото не е насочено към разрешаване със сила на пресъдено нещо на въпроса относно съществуването на вземанията на кредиторите по основание, размер, привилегии и обезпеченост. Независимо от това обаче производството по разглеждане на възраженията от съда по несъстоятелността срещу приетите и неприетите вземания е състезателно – развива се в открито съдебно заседание с участието на кредитора с прието или неприето вземане, оспорващия кредитор, длъжника и синдика и цели да разреши на този етап, макар и не по окончателен начин, правния спор относно съществуването на предявените вземания.

Върховният касационен съд отбелязва, че произнасянето на съда само въз основа на писмени доказателства се извършва винаги в закрито съдебно заседание. Открити съдебни заседания се провеждат с цел събиране на доказателства, част от които не могат да бъдат събрани в закрито заседание. Законът не е предвидил изрично ограничение относно допустимостта на доказателствата в производството по разглеждане на възраженията по чл. 690 ТЗ и обстоятелството, че нормата на чл. 692, ал. 3 ТЗ предвижда провеждане на открито съдебно заседание, е достатъчно, за да се приеме, че в това производство са допустими всички доказателства, които могат да бъдат събрани в открито съдебно заседание. Произнасянето на съда само въз основа на писмени доказателства се извършва винаги в закрито съдебно заседание. Открити съдебни заседания се провеждат с цел събиране на доказателства, част от които не могат да бъдат събрани в закрито заседание. При липсата на изрично ограничение в ТЗ, който се явява специален спрямо общите доказателствени правила на ГПК, относно

⁶ **Кацаров, К.** Систематичен курс по българско търговско право. Четвърто фототипно издание. С., 1990, с. 901–902; **Маданска, Н.** Предявяване на вземанията и установителен иск практически аспекти. // *Дайджест „Пазар и право“*, 2005 г., кн. 04; така във Френското право: <http://evanflaschen.net/Insolvency%20Law%20in%20France>, в което не се изисква изрично пълномощно от адвокат за предявяване на вземане, тъй като предявяването на вземане е приравнено на подаване на искова молба; така и в: **Таджер, В.** Несъстоятелност по Търговския закон. С.: Труд и право, 1996, с. 104.

⁷ Точният текст на чл. 685 ТЗ, действал към постановяване на цитираното решение, казва: „Кредиторите предявяват писмено своите вземания **пред съда по несъстоятелността...**“, а не както е записал съдебният състав в решението си – „пред синдика“.

допустимите доказателства във фазата по разглеждане на възраженията по чл. 690 ТЗ, водят до извода, че са допустими всички доказателства, които могат да бъдат събрани в открито съдебно заседание, а не само писмените. Изводът, че в производството са допустими всички доказателства, се подкрепя и от обстоятелството, че законодателят е предвидил провеждането на открито съдебно заседание.

Необходимостта производството по разглеждане на възраженията да приключи колкото се може по-бързо (по възможност в едно съдебно заседание) не може да бъде предпоставка за недопустимост на други доказателства освен писмените, след като Търговският закон не е предвидил подобно ограничение. Според ВКС, ако в тази фаза на производството се събират не само писмени, а и всички други доказателства, допустими в общия исков процес, но при съкратени срокове и ускорена процедура, в много случаи биха се избегнали исковете по чл. 694 ТЗ за установяване на оспорените вземания. Приемането на обратното означава преценката на съда по несъстоятелността за съществуване на оспореното вземане да е формална, а определена категория вземания изобщо да не могат да бъдат установени, когато за тяхното доказване е необходима счетоводна или друг вид експертиза, което би довело до неравнопоставеност на кредиторите. Напълно споделям това мнение. Нормите на Търговския закон са специални по отношение общите на ГПК. След като специалният закон не ограничава доказателствените средства, допустими във фазата по разглеждане на възраженията, а препраща към общите норми на гражданския процес, е недопустимо въвеждане на ограничения, които, освен че не съществуват в закона, не могат да се изведат и по тълкувателен път.

Съдът в 14-дневен срок след заседанието се произнася по разглежданите възражения, с определение по чл. 692 ТЗ, което е окончателно и не подлежи на обжалване. С възражението по чл. 690 ТЗ пред съда се повдига правен спор, който не е свързан с хода на делото, а с твърдението за съществуване или несъществуване на вземане, и за да се произнесе, съдът извършва преценка на доводите във възражението и на доказателствата, приложени към молбата. С произнасянето си съдът установява безспорност в чуждо на съда правоотношение, като задължава спорещите длъжник, кредитор и трето лице – синдик, да съобразят поведението си с установеното от съ-

да. Поради това сред много юристи битува мнението, че като постановява акт – определение по чл. 692, ал.4 от ТЗ, съдът не взема становище относно свое процесуално право, респ. задължение, държи определение не по хода на самия процес, а се произнася относно спорно материално право, затова актът съдържа белезите на съдебно решение, ползващо се със сила на присъдено нещо.

Не подкрепям това мнение. Ако определението на съда по чл. 692, ал. 4 ТЗ се ползва със силата на присъдено нещо, с която се признава или отрича съществуването на едно право, не би било възможно последващо водене на установителни иски по чл. 694 ТЗ. Една от последиците на силата на присъдено нещо, с която се характеризира съдебното решение, е точно тази, да установява правното положение между страните и да ги задължава да спазват определено поведение. Определението по чл. 692, ал. 4 ТЗ няма такова действие. Тъкмо обратното, то е предпоставка за воденето на положителни установителни иски за кредиторите, чиито вземания не са приети от синдика и възраженията им срещу това не са приети от съда, както и от кредиторите, чиито вземания са изключени от списъка на приетите вземания от съда с определението по чл. 692 ТЗ. То е задължителна процесуална предпоставка и за отрицателно установителни иски от кредиторите, чиито възражения срещу приети от синдика вземания не са уважени от съда. В допълнение може да се каже че определението на съда е част от сложния фактически състав на процесуалната норма на чл. 694, която съдържа две хипотези, отнасящи се за положителен установителен иск по ал. 2 и за отрицателен установителен иск по ал. 3. В чл. 694, ал. 2 ТЗ е предвидено, че: „Кредитор с неприето вземане може да предяви иск за установяване съществуването на неприето вземане, ако“ са налице двете процесуални предпоставки, посочени в т. 1, кредиторът е направил възражение по чл. 690, ал.1, но съдът е оставил възражението му без уважение и в т. 2 „предявеното от кредитора вземане е изключено от списъка на приетите вземания с определението по чл.692, ал.4 по възражение на длъжника или кредитора“. От езиковото и правно тълкуване на нормата, е видно, че направеното от кредитора възражение и определението на съда по чл.692 от ТЗ са задължителни процесуални предпоставки за провеждане на иска по чл.694 от ТЗ. За успешното провеждане на исковете производство,

освен направено възражение от страна на кредитора – главна страна по иска следва да са налице още няколко процесуални предпоставки⁸:

1) Едно лице, за да има правен интерес да оспори вземане включено в списъка с приети вземания или да възрази срещу собственото му неприето вземане, трябва в сроковете по чл. 685, ал. 1 и чл. 688, ал. 1 ТЗ да е предявило своето вземане или да има вземане, подлежащо на служебно приемане по чл. 687 ТЗ. Лицата извън посочените нямат правен интерес от упражняване на право на възражение, защото те не са заявили качеството си на кредитор на несъстоятелния търговец.

2) Синдикът да се е произнесъл по предявените от лицата вземания, като е изготвил списъците по чл. 686, ал. 1, т. 1, т. 2 и т. 3 ТЗ и чл. 689 ТЗ. Изготвените от синдика списъци имат информативна функция: обективират становището на синдика по предявените вземания и информират кредиторите за неговото становище. Липсата на изготвени от синдика списъци с вземанията, препятства подаването на възражение от страна на кредиторите (които имат правен интерес от това). Постъпване на възражение, преди да бъде изготвен от синдика списък, би направило същото преждевременно предявено и без основание.

3) Възражението на кредитора, направено в срока и при условията на чл. 690 ТЗ, да е оставено без уважение от съда за неприето вземане или да е уважено от съда за прието вземане и съдът с определението си по чл. 692 ТЗ да е изменил изготвените от синдика списъци.

4) Искът по чл. 694 от ТЗ да е предявен в 14-дневен срок пред съда по несъстоятелността⁹, считано от публикуването в Търговския регистър (ТР) на определението на съда по чл. 692 ТЗ. Предметът на делото на тези иски е определен от закона, а именно съществуването или несъществуването на прието или неприето вземане срещу неплатежоспособния длъжник, т.е. искането на ищеца е съдът със съдебното си решение да потвърди и установи отречено с определението по чл. 694 ал. 4 ТЗ парично вземане срещу неплатежоспособния длъжник. Ищецът, при положителен иск по чл. 694 ТЗ, не разполага с възможности сам да определя предмета на делото, който е ограничен до установяване на отреченото му право, което в случая е заявеното взе-

мане, каквото е заявено в молбата за предявяване на вземането. Ищецът в исковата молба по чл. 694 ТЗ пред съда не може да твърди нови факти и обстоятелства извън вече посочените в молбата за предявяване на вземането.

5) Производството по несъстоятелност да е висящо към момента на завеждане на исковата молба.

6) Да няма образувано дело за същото вземане преди откриването на производството по несъстоятелност и към момента това дело да е спряно на основание чл. 637, ал. 1 ТЗ и да подлежи на възобновяване по чл. 637, ал. 3 ТЗ.

При наличие на положителните процесуални предпоставки и липса на отрицателната процесуална предпоставка искът на кредитора по чл. 694 ТЗ би бил процесуално допустим. **Какво отражение има правото на възражение върху правата на кредитора, чието вземане е оспорено, за участието му в събранието на кредиторите и упражняване правото на глас?**

Правата на кредитора в производството по несъстоятелност произтичат от притежаваното от него вземане. Размерът на вземането е определящ за това с колко гласа ще разполага кредиторът в събранието на кредиторите. За всички видове събрания на кредиторите гласовете се броят по един и същ начин. Съгласно нормата на чл. 676, ал. 2 ТЗ всеки кредитор има толкова гласа, каквато част представлява неговото вземане от размера на приетите вземания и вземанията с право на глас по чл. 673, ал. 3. Правото на възражение е индивидуално право на всеки кредитор в производството по несъстоятелност, което е дадено, за да брани масата на несъстоятелността от имагинерните вземания, предявени в производството. Упражнявайки право на възражение, кредиторът охранява както собствения си интерес, така и интереса на другите кредитори. Вземането на кредитора в производството по несъстоятелност материализира правото му на глас в събранието на кредиторите, по този начин вземане, по което е направено възражение от кредитор или от длъжника се блокират правата на кредитора, който го претендира. Докато трае производството по оспорване на вземането, той не може да участва във вземането на решения от събранието на кредиторите и по този начин да

⁸ Вж. **Николова, Б.** Искове за установяване вземанията на кредиторите в производството по несъстоятелност. // *Търговско и облигационно право*, София: ИК „Труд и право“.

⁹ В редакцията на чл. 694 ТЗ, действала до 03.01.17 г., срокът за предявяване на установителен иск пред съда по несъстоятелността бе 7-дневен, считано от обявяването в ТР на определението по чл. 692 ТЗ.

влияе на хода на производството. Последниците произтичат от правната норма на чл. 676, ал. 2 ТЗ, вр. с чл. 693 ТЗ и в състава на събранието могат да участват само кредитори с приети вземания или кредитори, на които съдът е предоставил право на глас.

Оспореното вземане на кредитор е преграждащо и за правото му на обжалване на взетите решения от събранието на кредиторите, тъй като законът е предвидил обжалването на решенията както способ на защита на кредиторите, които са участвали в събранието и не са съгласни с взетите от мнозинството решения. Оспорването на вземането освен на индивидуалното право на кредитора (правото на глас) влияе на състава на събранието, както и на неговата структура по гласове кредитори при събранието за одобряване на оздравителен план. Упражненото право на възражение не просто влияе на правото на глас на кредитора, срещу когото е упражнено и пречатства участието му в колективния орган, то действа преграждащо и на потестативното му право да участва в сметките за разпределение във фазата на осребряване на имуществото. Законът предвижда възможност за защита на правата на кредитори с оспорени вземания, под формата на резерви, които се заделят във всяка сметка за разпределение. Един път оспорено вземането, съществуването и размерът му се решават от съда със силата на присъдено нещо с произнасянето по установителния иск.

Правото на възражение принадлежи на кредитора на несъстоятелния длъжник, който притежава дължимо и изискуемо вземане, имащо качеството на прието вземане по чл. 693 ТЗ. Право на възражение може да бъде упражнено и от кредитор с неприето вземане, но не и ако кредиторът е предявил вземането си в допълнителния срок по чл. 688 ТЗ, а вземането, срещу което възразява, е прието в срока по чл. 685 ТЗ. Вземането, неговото съществуване и размер придават качеството кредитор на носителя си. То е предпоставката за упражняване на правото на възражение. Следователно, който е носител на вземането, той може да упражни правото на възражение. Ако вземането бъде погасено или премине върху друго лице, върху него преминават и правата, произтичащи от носенето му.

Правото на възражение е индивидуално, субективно, потестативно, имуществено, делимо, прехвърлимо и наследимо кредиторско право.

Действа като средство за борба с недействителните кредитори и способ за запазване масата на несъстоятелността, така може да бъде и добър пример за злоупотреба с права¹⁰. Като последица от оспорване на вземането за кредитора, когото принадлежи, той може да участва в събранието на кредиторите само с изрична съдебна санкция съгласно разпоредбата на чл. 697, ал. 3 ТЗ. Кредиторът ще има нужда от изрично разрешение на съда за всяко участие в събранието на кредиторите и упражняване правото на глас, докато вземането му не бъде признато с влязло в сила съдебно решение по установителен иск по чл. 694 ТЗ. В този случай би било достатъчно да бъде оспорено вземането на кредитор, притежаващ мажоритарно вземане, за да бъде изваден от ефективно участие в производството по несъстоятелност. Последниците от упражняването действат за в бъдеще и са необратими. Един път упражнено правото на възражение, единственото средство за защита е успешно провеждане на установителния иск по чл. 694 ТЗ.

Разгледаните права: да се присъедини към молбата за откриване на производство по несъстоятелност; да иска постановяване на предварителни обезпечителни мерки; възражение по чл. 690 ТЗ, срещу прието или неприето от синдика вземане; предявяване на установителни искове по чл. 694 ТЗ, са само част от индивидуалните права на кредиторите и влиянието им върху развитието на производството по несъстоятелност. Определям правата като индивидуални, тъй като упражняването им зависи само и единствено от волята на кредитора. За да ги упражни, той не се нуждае от разрешение на колективния орган или съда. Те не са обвързани с размера на вземането му (както е правото му на глас в колективния орган), трябва само да притежава такова срещу несъстоятелния длъжник. С преминаването на вземането върху друго лице в хода на производството върху него преминават и правата, които вземането носи. Резултатът от упражняването на правата има действие спрямо всички кредитори, независимо дали са участвали в производството иницирано с упражняването индивидуално право.

БИБЛИОГРАФИЯ

Калайджиев, А. Злоупотреба с право на иск в производство по несъстоятелност. // *Търговско право*, № 4, 2003. // Kalaydzhiiev, A. Zloupotreba s pravo na isk v

¹⁰ Виж. Калайджиев, А. Злоупотреба с право на иск в производство по несъстоятелност. // *Търговско право*, № 4, 2003.

proizvodstvo po nesastoyatelnost. // *Targovsko pravo*, №4, 2003.

Кацаров, К. Систематичен курс по българско търговско право. Четвърто фототипно издание. С.: 1990. // **Katsarov, K.** Sistematischen kurs po balgarsko targovsko pravo. Chetvarto fototipno izdanie. S.: 1990.

Маданска, Н. Предявяване на вземанията и установителен иск – практически аспекти. // *Дайджест „Пазар и право“*, 2005, № 4. // **Madanska, N.** Predyavyavane na vzemaniyata i ustanovitelен isk – prakticheski aspekti. // *Daydzhest „Pazar i pravo“*, 2005, № 4.

Маданска, Н., Б. Николова. Производството по несъстоятелност. Материалноправни, процесуални и регистърни въпроси. С.: Сиби, 2010. // **Madanska, N., B. Nikolova.** Proizvodstvoto po nesastoyatelnost. Materialnopravni, protsesualni i registarni vaprosi. S.: Sibi, 2010.

Маданска, Н. Предварителни обезпечителни мерки в производството по несъстоятелност, С: ИК

„Труд и право“. – <http://www.trudipravo.bg/component/content/article?id=1236:tkp201101art>. // **Madanska, N.** Predvaritelni obezpechitelni merki v proizvodstvoto po nesastoyatelnost“, S.: ИК „Труд и право“.

Николова, Б. Искове за установяване вземанията на кредиторите в производството по несъстоятелност. // *Търговско и облигационно право*, С.: ИК „Труд и право“. // **Nikolova, B.** Iskove za ustanovyavane vzemaniyata na kreditorite v proizvodstvoto po nesastoyatelnost. // *Targovsko i obligatsionno pravo*, S.: ИК „Труд и право“.

Стефанов, Г. Търговска несъстоятелност, Велико Търново: Абагар, 2014. // **Stefanov, G.** Targovska nesastoyatelnost, Veliko Tarnovo: Abagar, 2014.

Таджер, В. Несъстоятелност по Търговския закон. С.: Труд и право, 1996. // **Tadzher, V.** Nesastoyatelnost po Targovskia zakon. S.: Trud i pravo, 1996.